

METODISKIE NORĀDĪJUMI ENERGOPĀRVALDĪBAS SISTĒMAS IEVIEŠANAI



BŪVNICĪBAS VALSTS KONTROLES BIROJS
2022

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	3
1. Metodiskajos ieteikumos lietotie termini	4
2. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas soļi.....	4
2.1.Valsts iestādes vadītāja vai pašvaldības domes rīkojums par energopārvaldības sistēmas ieviešanu un darba grupas izveidošanu	4
2.2. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas robežas	5
2.2.1. Pašvaldības	5
2.2.2.Valsts iestādes	6
2.3. Enerģijas bāzes līnija	6
2.4. Energoefektivitātes plāns	6
2.5. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas finansējums	8
2.6. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas pārbaude un pārskats	8
2.7. Ziņošana Ekonomikas ministrijai par sasniegtajiem rezultātiem	9
2.8. Papildus izmantojamie informācijas avoti.....	9

IEVADS

Atbilstoši Energoefektivitātes likuma 5. panta trešās daļas nosacījumiem novadu pašvaldībām, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks un valsts tiešās pārvaldes iestādēm, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 kvadrātmetru (turpmāk – m²) vai lielāku kopējo apkurināmo platību, jāievieš energopārvaldības sistēma.

Savukārt Energoefektivitātes likuma 4.¹ panta trešās daļas 1. punkts nosaka, ka atbildīgā iestāde savā tīmekļa vietnē publicē metodiskos norādījumus energopārvaldības sistēmas ieviešanai. Metodisko noteikumu mērķis ir sniegt informāciju, kas palīdzētu valsts iestādēm un pašvaldībām, kurām atbilstoši Energoefektivitātes likuma 5. panta trešās daļas nosacījumiem obligāti jāievieš energopārvaldības sistēma.

2016. gada 11. oktobrī stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi Nr. 668 "Energoefektivitātes monitoringa un piemērojamā energopārvaldības sistēmas standarta noteikumi" (turpmāk – Monitoringa noteikumi Nr. 668), kuru mērķis ir nodrošināt informācijas apkopošanu par energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un tajos panākto enerģijas ietaupījumu valsts energoefektivitātes mērķu sasniegšanai, kā arī noteikt valstī piemērojamo energopārvaldības standartu. ISO 50001 standarta mērķis ir palīdzēt organizācijām izveidot sistēmas un procesus, kas nepieciešami energoefektivitātes un energopatēriņa uzlabošanai.

Valsts iestādes un pašvaldības, kurām jāievieš energopārvaldības sistēma, var to darīt izmantojot:

- 1) ISO 50001 standartu (kā plānu, atbilstoši kuram veikt energopārvaldības sistēmas ieviešanu);
- 2) šos metodiskos norādījumus energopārvaldības sistēmas ieviešanai.

Gan ISO 50001 standarts, gan metodiskie norādījumi ir piemērojami visu veidu un lielumu uzņēmumiem, organizācijām un pašvaldībām, tos attiecīgi pielāgojot, lai tie katrā gadījumā atbilstu specifiskajām prasībām un energopārvaldības sistēmas ieviešana laika periodā nodrošinātu energoefektivitātes uzlabošanu.

Energopārvaldības sistēmai ir jābūt atbilstošai iestādes vai pašvaldības enerģijas patēriņam un jāietver:

- 1) enerģijas ietaupījumu mērķi vai mērķi atsevišķos sektoros (piemēram, ēku apsildīšanā un telpu apgaismojumā, ielu apgaismojumā, pašvaldības transportā u.c.);
- 2) apņemšanos ieviest pasākumus nepārtrauktai energoefektivitātes uzlabošanai;
- 3) apņemšanos nodrošināt finanšu resursus pieņemto mērķu sasniegšanai;
- 4) apņemšanos nodrošināt enerģijas patēriņa datu vākšanu, to apstrādi un regulāru sabiedrības informēšanu par virzību uz noteikto mērķu sasniegšanu.

Energopārvaldība dod iestādei vai pašvaldībai instrumentu energoefektivitātes pastāvīgai uzlabošanai visos tās enerģijas galapatēriņa sektoros. Enerģijas patēriņa procesi jāmēra, jāanalizē un nepieciešamības gadījumā arī jāmaina. Būtiski ir panākt reālu enerģijas ietaupījumu, kas dotu maksimāli iespējamo enerģijas patēriņa un vienlaikus enerģijas izmaksu samazinājumu un ļautu plānot investīcijas energoefektīvāku risinājumu ieviešanai. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas priekšrocība ir arī tā, ka tā pastāvīgi tiek aktualizēta un līdz ar to nodrošina enerģijas patēriņa uzlabojumus ilgtermiņā. Energopārvaldības sistēmas ieviešana nodrošina informācijas apriti un personāla kompetences pieaugumu energoefektivitātes jautājumos.

Metodiskie norādījumi galvenokārt paredzēti novadu pašvaldībām, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks, un valsts tiešās pārvaldes iestādēm, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 m² vai lielāku kopējo apkurināmo platību, lai atvieglotu energopārvaldības sistēmas ieviešanas procesu.

Monitoringa noteikumu Nr. 668 [3. pielikums](#) nosaka ziņošanas formu valsts iestādei vai pašvaldībai par energopārvaldības sistēmas ieviešanu, bet [4. pielikums](#) nosaka, kādi dokumenti ir nepieciešami, lai apliecinātu nesertificētas energopārvaldības sistēmas ieviešanu.

SVARĪGI!

Valsts tiešās pārvaldes iestādēm nosacījums par ēku kopējo apkurināmo platību attiecas uz visu īpašumā/valdījumā esošo ēku kopējo apkurināmo platību summu. Piemēram, ja valsts iestādes īpašumā/pārvaldībā ir 4 ēkas, kuru platība ir 250 m², 500 m², 3 000 m² un 6 250 m², kas kopsummā veido 10 000 m² lielu platību, uz valsts tiešās pārvaldes iestādi attiecas pienākums ieviest energopārvaldību.

Atbilstoši Monitoringa noteikumu Nr. 668 23. punktam Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajos gadījumos un kārtībā valsts iestāde ar līgumu šo pienākumu var deleģēt publiskas personas kapitālsabiedrībai līdz kārtējā gada 1. februārim, par to informējot BVKB.

Atbilstoši Monitoringa noteikumu Nr. 668 24. punktam valsts iestāde var vienoties ar tai piederošo telpu apsaimniekotāju par energopārvaldības sistēmas ieviešanu.

1. METODISKAJOS IETEIKUMOS LIETOTIE TERMINI

1. **Energopārvaldības sistēma** ir saistītu procesu kopums, ar ko izveido rīcības plānu un nosaka energoefektivitātes mērķus, kā arī procedūras šo mērķu sasniegšanai.
2. **Enerģijas patēriņa bāzes līnija** (turpmāk – bāzes līnija) ir atsauces rīks, kas ļauj novērtēt energoefektivitātes uzlabošanas pēc izmaiņu veikšanas. Bāzes līnija ir esošā situācija, kas novērtēta, pamatojoties uz enerģijas patēriņa datiem un ņemot vērā faktorus, kas tieši ietekmē enerģijas patēriņu (piemēram, āra gaisa temperatūra).
3. **Energoefektivitātes indikators** ir īpatnējais enerģijas patēriņa lielums, lai savā starpā varētu salīdzināt enerģijas lietotājus un izvērtēt to energoefektivitāti (piemēram, kWh/m² gadā; l/km).

2. ENERGOPĀRVALDĪBAS SISTĒMAS IEVIEŠANAS SOĻI

2.1. Valsts iestādes vadītāja vai pašvaldības domes rīkojums par energopārvaldības sistēmas ieviešanu un darba grupas izveidošanu

Lai valsts iestādē vai novada pašvaldībā ieviestu energopārvaldības sistēmu, valsts iestādes vadītājam vai pašvaldības domei ir jāizdod rīkojums:

- 1) par energopārvaldības sistēmas ieviešanu, kas pieņemts saskaņā ar Energoefektivitātes likuma 5. panta trešās daļas prasībām, kas nosaka, ka novadu pašvaldības, kuru teritorijas attīstības līmeņa indekss ir 0,5 vai lielāks un iedzīvotāju skaits ir 10 000 vai lielāks, un valsts tiešās pārvaldes iestādes, kuru īpašumā vai valdījumā ir ēkas ar 10 000 m² vai lielāku apkurināmo platību, ievieš energopārvaldības sistēmu;

- 2) par darba grupas izveidošanu energopārvaldības sistēmas ieviešanai vai energopārvaldnieka amata vietas izveidošanu, vai energopārvaldnieka amata pienākumu veikšanu amatu apvienošanas kārtībā.

Darba grupa darbojas saskaņā ar apstiprināto nolikumu un tajā ir jāiesaista darbinieki, kas:

- 1) pašvaldībā atbild par atsevišķu enerģijas galapatēriņa sektoru (ēkas, transports, ielu apgaismojums, u.c.) attīstību, energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumu īstenošanu un sasniegto rezultātu monitoringu, kā arī grāmatvedības darbinieki;
- 2) valsts iestādē atbild par ēkas saimniecisko uzturēšanu, kā arī citi darbinieki, kas var dot ieguldījumu darba grupas pienākumu veikšanā;

Darbam darba grupā var pieaicināt arī atsevišķu nozaru speciālistus.

Darba grupā iekļaujamo pārstāvju sarakstā norāda darba grupas vadītāju, kurš ir atbildīgs par energopārvaldības sistēmas ieviešanu. Šādā gadījumā darba grupas vadītājs faktiski ir energopārvaldnieks.

Ja valsts iestāde vai pašvaldība ir izvēlējusies izveidot energopārvaldnieka amata vietu, tad rīkojumā ir jānorāda minētās amata vietas izveidošanas pamatojums un energopārvaldniekam noteiktie pienākumi.

Energopārvaldība var tikt ieviesta:

- 1) Valsts iestādes vai novadu pašvaldības darbinieku pašu spēkiem, ja darbiniekiem ir pietiekams zināšanu līmenis un pieredze energoefektivitātes jomā, izmantojot ISO 50001 standartu vai šos metodiskos norādījumus energopārvaldības sistēmas ieviešanai;
- 2) Pieaicinot speciālistus energopārvaldības jautājumos.

2.2. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas robežas

Lai uzsāktu darbu energopārvaldības sistēmas ieviešanā, ir jānosaka energopārvaldības robežas, t.i., jānosaka iestādē vai pašvaldībā būtiskākās enerģijas patēriņa jomas. Energopārvaldības sistēmas robežas jānosaka samērīgi iestādes vai pašvaldības lielumam un vispirms vēlams iekļaut tos enerģijas galapatēriņa sektorus, kuros iespējams iegūt lielākus enerģijas ietaupījumus, lai tādējādi samazinātu energopārvaldības sistēmas ieviešanas izmaksu atmaksāšanās laiku.

2.2.1. Pašvaldības

Energopārvaldības sistēmas ieviešanu pašvaldības saimniecībā var attiecināt uz:

- pašvaldību iestādēm (pašvaldības dome, skola, slimnīca, u.c.);
- pašvaldību transportu;
- publisko apgaismojumu;
- u.c.

Pašvaldība var izlemt vai energopārvaldības sistēmā iekļaut arī kapitālsabiedrības, kurās pašvaldība ir kapitāldaļu turētāja. Energopārvaldības sistēmas robežu noteikšana jāsaista ar pašvaldības attīstības programmā plānotajiem pasākumiem. Ja sākotnēji energopārvaldības sistēmā iekļauj, piemēram, pašvaldību iestādes, tad laika gaitā iespējams energopārvaldības sistēmas robežas paplašināt, iekļaujot arī citus enerģijas galapatēriņa sektorus.

2.2.2. Valsts iestādes

Enerģopārvaldības sistēmas ieviešanu valsts iestādē var attiecināt uz:

- Īpašumā vai valdījumā esošo valsts iestādes ēku;
- valsts iestādes transporta izmantošanu.

Valsts iestādēm enerģopārvaldības sistēmā, līdzīgi kā biroja ēkām, ieteicams vispirms iekļaut ēkas apkuri/dzesēšanu, kā arī elektroenerģijas patēriņu apgaismojumam un iekārtu vai aprīkojuma darbināšanai.

2.3. Enerģijas bāzes līnija

Lai pēc enerģopārvaldības sistēmas ieviešanas varētu novērtēt tās efektivitāti, nepieciešamas noteikt bāzes līniju. Tas būs sākuma punkts, no kura novērtēt progresu enerģijas ietaupījumu sasniegšanā. Jāievēro, ka novērtējot esošo situāciju jāņem vērā faktori, kas tieši ietekmē enerģijas patēriņu (piemēram, āra gaisa temperatūra).

Nosakot bāzes līniju, var izmantot šādu secību:

- 1) ņemt vērā iepriekš noteiktās enerģopārvaldības sistēmas robežas;
- 2) noteikt bāzes periodu, piemēram, noteiktu gadu vai gadu sēriju, par kuru pieejama informācija par enerģijas patēriņu. Vairāku gadu izvēle palīdzēs izvairīties no enerģijas patēriņa novirzēm, kas notikušas dažādu faktoru ietekmē;
- 3) apkopot patēriņa datus izvēlētajam bāzes periodam. Enerģijas uzskaitē parasti notiek atbilstoši enerģijas veidiem: elektroenerģija, dabasgāze, degviela u.c. Jāņem vērā, ka atbilstoši Monitoringa noteikumu Nr. 668 2. pielikumam, kopējais sasniegtais enerģijas ietaupījums ir jānorāda MWh/gadā. Mērvienību pārveidošanas koeficienti ir pieejami Monitoringa noteikumu Nr. 668 7. pielikumā;
- 4) noteikt būtiskākās enerģijas patēriņa vietas iepriekš noteiktajās enerģopārvaldības sistēmas robežās (piemēram, ēkas apkure, ēkas apgaismojums un dažādu ierīču darbināšana);
- 5) kur iespējams, noteikt energoefektivitātes indikatorus, kas raksturo enerģijas patēriņa izmaiņas. Visizplatītākais indikators ir ēkas siltumenerģijas patēriņš uz 1 m^2 .

Enerģopārvaldības sistēmas pamatmērķis ir uzlabota energoefektivitāte un iegūti izmērāmi enerģijas ietaupījumi. Lai izmatotie enerģijas patēriņa dati būtu ticami un enerģijas ietaupījumi būtu pārbaudāmi un novērtējami, datu iegūšanai izmanto tikai dokumentāri pamatotu informāciju (piemēram, siltumenerģijas ražotāja datus, apkures, elektroenerģijas un degvielas rēķinus, projektu ieviešanas pārskatus, līgumus, ziņojumus, energoauditu pārskatus, inventarizācijas plānus, u.c.).

2.4. Energoefektivitātes plāns

Enerģopārvaldības sistēmas ieviešanas pamats ir energoefektivitātes plāns (turpmāk – Plāns).

Pamatojoties uz iegūtajiem datiem, Plānā, ja iespējams, nosaka atsevišķus energoefektivitātes indikatorus, piemēram, siltumenerģijas patēriņu pašvaldības būvniecībā vai valsts iestādes ēkā kWh/m^2 vai transporta degvielas patēriņu l/km vai kWh/km un nosaka mērķus un uzdevumus to uzlabošanai. Energoefektivitātes indikatorus turpmāk iespējams izmantot, lai savstarpēji salīdzinātu, piemēram, siltumenerģijas īpatnējo patēriņu dažādās pašvaldības iestādēs. Plānā jāiekļauj arī

mērķi pirmajam energopārvaldības gadam – pašas energopārvaldības sistēmas izveidošana.

Kā jau iepriekš minēts, energopārvaldības sistēma ir saistītu procesu kopums, jeb vienkāršāk izsakoties – ikdienas darbības, kas nodrošina nepārtrauktu enerģijas patēriņa uzlabošanu. Energopārvaldība nav viens atsevišķs projekts, bet nepārtraukta darbība, kam visos pašvaldības vai valsts iestādes līmeņos ir jāķļūst par daļu no darbinieku lēmumu pieņemšanas, uzvedības un ieradumiem. Plānoto pasākumu ieviešana reāli nodrošina enerģijas patēriņa uzlabojumus. Darbības, kas nodrošina energopārvaldības sistēmas ieviešanas ieguvumus ir (bet ne tikai):

- 1) personāla apmācības energoefektivitātes jautājumos;
- 2) īstenotas informatīvās kampaņas (pašvaldībās);
- 3) enerģiju patērējošu ierīču izmantošana efektīvā veidā;
- 4) enerģiju patērējošu iekārtu nomaiņa ievērojot ekodizaina jaunākās prasības;
- 5) pakalpojumu un preču iepirkumi, sekojot energoefektivitātes prasībām (iepirkumu veikšanā jāņem vērā [Publisko iepirkumu likuma 55. pantā](#), kā arī Ministru kabineta 2017. gada 28. marta noteikumos [Nr. 180 "Tiešās pārvaldes iestāžu rīkotajos iepirkumos izvirzāmās preču un pakalpojumu energoefektivitātes prasības"](#) noteiktās prasības).

Pašvaldības Plānā norāda, vai citos pašvaldības plānošanas dokumentos energoefektivitāte minēta kā prioritāte un ir minēti enerģijas ietaupījuma mērķi. Ņemot vērā citos pašvaldības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus, kā arī pašvaldības finansiālās iespējas, Plānā nepieciešamas noteikt augstas, vidējas un zemas prioritātes veicamos pasākumus un tiem nepieciešamo finansējumu. Jāidentificē tie energoefektivitātes pasākumi, kas neprasa finansiālus ieguldījumus, bet kurus veicot prioritāri, var iegūt enerģijas ietaupījumus. Līdzīgi jārikojas arī valsts iestādēm.

Piemērs:

Energoefektivitātes pasākumi, kas neprasa finansiālus ieguldījumus:

- 1) optimizēt esošo elektroierīču izmantošanas laiku un veidu, kas ļauj samazināt enerģijas patēriņu;
- 2) veicināt personāla un apmeklētāju enerģijas lietošanas paradumu maiņu, lai efektīvāk izmantotu energoresursus.

Plānā iekļautos energoefektivitātes pasākumus vēlams apkopot tabulā, norādot pasākumu prioritāti, īstenošanas laiku un nepieciešamo finansējumu.

Piemērs:

1. tabula Energopārvaldības sistēmas ieviešanas pasākumu prioritāšu piemērs

Pasākums	Prioritāte	Īstenošanas laiks	Nepieciešamais finansējums, eiro
Organizatoriskas izmaiņas	Augsta	1 mēnesis (no ... līdz...)	0
Darbinieku apmācība	Augsta	3 mēneši (no ... līdz...)	200
Sabiedrības informēšana	Vidēja	Nepārtraukti	300 gadā
Siltumenerģijas patēriņa uzskaites sakārtošana	Augsta	1 gads (no ... līdz...)	500

Plānā vēlams identificēt iespējamus šķēršļus energopārvaldības sistēmas ieviešanai un energoefektivitātes pasākumu realizēšanai, novērtējot katra šķēršļa nozīmi un novēršanas iespējas.

Piemērs:

Šķērslis	Nozīme energopārvaldības ieviešanā	Novēršanas iespējas
Finansējuma trūkums	Vidēja	Pirmajā gadā veikt pasākumus, kas neprasa investīcijas
Tehnoloģisko procesu nepārziņāšana	Maza	Darbinieku apmācības
Sistemātiskas pieejas trūkums	Maza	Darbinieku apmācības
Personāla pretestība pārmaiņām	Liela	Darbinieku apmācības un bonusu sistēma
Politiskie apstākļi pašvaldībā	Vidēja	Vienošanās
Laika trūkums	Liela	Pienākumu pārdale

2.5. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas finansējums

Energopārvaldības ieviešanai pieejamais sākotnējais finansējums no valsts iestādes vai pašvaldības budžeta tiek izlietots energopārvaldības sistēmas dokumentācijas izveidei, iesaistīto darbinieku apmācībām, energopārvaldē iesaistīto darbinieku atalgošanai (ja tā noteikts Domes rīkojumā) un energoefektivitātes pasākumu finansēšanai. Sasniedzot noteiktu enerģijas ietaupījumu līmeni, finansējums energopārvaldības sistēmas uzturēšanai tiek segts no finanšu ietaupījumiem, kuru pamatā ir bijuši plānotie enerģijas ietaupījumi. Turpmāk papildu finansējums no valsts iestādes vai pašvaldības budžeta tiek prasīts tikai tādu energoefektivitātes pasākumu veikšanai kuriem nepieciešamas lielākas investīcijas.

Enerģijas patēriņa monitoringam nepieciešamo datu vākšana parasti neprasa papildu finanšu līdzekļus, bet izdevumus, kas var rasties, ja darba grupā jāiesaista speciālisti, sākotnēji sedz no valsts iestādes vai pašvaldības līdzekļiem.

Kapitālieguldījumiem, kas nepieciešami ilgtermiņa energoefektivitātes pasākumu īstenošanai šobrīd ir pieejami šādi finansējuma avoti:

- pašvaldības pašu finanšu uzkrājumi;
- ES Struktūrfondu līdzekļi grantu veidā;
- komercbanku aizdevumi;
- ESKO pakalpojums.

2.6. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas pārbaude un pārskats

Energopārvaldības darba grupai vai energopārvaldniekam katru gadu ir jāizstrādā energopārvaldības sistēmas pārskats (turpmāk – Vadības pārskats), kurā pamatā ir divi jautājumi – kā norit energopārvaldības sistēmas ieviešana un kas tiks darīts tālāk. Energopārvaldības sistēmas ieviešanas gaitas pārbaude nozīmē, gan tehnisko, gan sistēmas, gan darbības pārbaudi. Tehniskā pārbaude ietver aprīkojuma, iekārtu darbības un uzturēšanas ierakstu pārbaudi. Sistēmas pārbaude kontrolē, vai visi iesaistītie dara tiem paredzēto, vai procesi virzās pēc rīcības plāna un vai ir nepieciešamas kādas korektīvās vai preventīvās darbības. Darbības pārbaudē tiek novērtēti energoefektivitātes indikatori un citi dati.

Vadības pārskatā ir jāanalizē, vai notiek virzība uz izvirzītajiem mērķiem, vai sistēma ir efektīva un vai sistēmas darbība atbilst visām prasībām un pieņemtajai stratēģijai. Darba grupai vai energopārvaldniekam kopā ar pašvaldības vai valsts iestādes vadību ir jāatrisina pārbaudē konstatētās neatbilstības, problēmas un šķēršļi,

kā arī jāuzsver sasniegtie rezultāti energoefektivitātes uzlabošanā, lai sevi un pārējos motivētu turpmākam darbam.

2.7. Ziņošana BVKB par sasniegtajiem rezultātiem

Atbilstoši Energoefektivitātes likuma 5. panta piektajai daļai valsts iestāde vai pašvaldība, kas ieviesusi energopārvaldības sistēmu, katru gadu informē atbildīgo iestādi par energopārvaldības sistēmas darbības rezultātā iegūto enerģijas ietaupījumu. Savukārt Monitoringa noteikumu Nr. 668 [2. pielikums](#) nosaka formu, kādā valsts iestāde vai pašvaldība, kas ieviesusi energopārvaldības sistēmu katru gadu iesniedz ikgadējo pārskatu par ieviestajiem energoefektivitātes uzlabošanas pasākumiem un to rezultātā sasniegtajiem enerģijas ietaupījumiem. **Minētais pārskats atbilstoši Monitoringa noteikumu Nr. 668 16. punktam jāiesniedz BVKB katru gadu līdz 1. novembrim.** Enerģijas ietaupījumu aprēķināšanai var izmantot Monitoringa noteikumu Nr. 668 4. punktā minētās metodes un BVKB tīmekļa vietnē publicētos [Metodiskos norādījumus](#).

2.8. Papildus izmantojamie informācijas avoti

Energoefektivitātes uzlabošana un tostarp energopārvaldības sistēmu ieviešanas veicināšana pašlaik ir viena no Eiropas Savienības energoefektivitātes politikas prioritātēm. Tīmekļa vietnēs ir pieejama plaša informācija ar dažāda veida ieteikumiem energoefektivitātes uzlabošanai, t. sk. pašvaldību izstrādātās rokasgrāmatas energopārvaldības sistēmas izveidei:

- 1) M. Rošā, SIA "Ekodoma", [Rokasgrāmata energopārvaldības sistēmas izveidei un ieviešanai Daugavpilī, atbilstoši LVS EN ISO 50001:2018 standartam.](#)
- 2) SIA "Ekodoma", [Rokasgrāmata energopārvaldības sistēmas izveidei un ieviešanai Ādažu novadā atbilstoši LVS EN ISO 50001:2012 standartam.](#)
- 3) SIA Ekodoma, [Rokasgrāmata \(metodiskais norādījums\) pašvaldību energoplānošanai.](#)